

Rabozaal Amsterdam

Sterk staaltje architectuur&techniek

Na jaren van dromen, plannen, vergunnen, breken en bouwen is het zover: de nieuwe zaal van de Stadsschouwburg, Toneelgroep Amsterdam en Melkweg is af. Tussen schouwburg en Melkweg verrees een state of the art theaterzaal, die de historische schouwburg verbindt met het theater van de toekomst. De totale kosten bedroegen ca. 51 miljoen euro, waarvan de Gemeente Amsterdam er 38,4 miljoen voor haar rekening neemt.

Fotografie: DigiDaan

De Rabozaal is bepaald geen kleintje: hij heeft een capaciteit van ruim 500 stoelen en een toneelopening van 19 meter. Om dat allemaal te laten passen tussen de bestaande gebouwen, bedachten Jonkman-Klinkhamer architecten een ingenieuze oplossing: een 'gebouw bovenop een gebouw'.

Bijzondere blikvangers

De Rabozaal, de nieuwe zaal van de Stadsschouwburg Amsterdam, is om een aantal redenen bijzonder. Het gaat om een grote zaal die gebouwd is op een plek waar eigenlijk geen plaats was voor een zaal van deze omvang. De architect

was daarom genoodzaakt om met de zaal de lucht in te gaan. Een deel van de nieuwe zaal is over de Melkweg heen geschoven en de foyer zweeft boven de gracht; wat zorgt voor een vrij spectaculair uitzicht over het water. Een andere bijzondere blikvanger van de Rabozaal is de achterwand, die volledig van glas is en zicht biedt op de toneeltoeren van de schouwburg. De Rabozaal is ontworpen 'op maat' van Toneelgroep Amsterdam, het huisgezelschap van de Stadsschouwburg. Daarnaast programmeert de Stadsschouwburg er onder andere toneel- en dansvoorstellingen en de Melkweg verzorgt er (zit)concerten. Voor de bespeeling van de zaal is een verdeelsleutel gemaakt: Toneelgroep Amsterdam huurt de zaal 150 keer per jaar, Melkweg 60 keer en de rest van de dagen wordt ingevuld door de Stadsschouwburg. Daarnaast worden de Stadsschouwburg en Melkweg soms tegelijkertijd ingezet voor festivals en andere evenementen. Met de inmiddels uitgebreide The Max komt de totale capaciteit daarmee op ca. 5000 bezoekers, een unicum in Amsterdam Centrum.

Capaciteit

Vanuit de oude schouwburg met kroonluchters is de Rabozaal te bereiken via een lange gang (met witglazen, bolvormige schoollampen) die uiteindelijk uitkomt in een uit hout en staal opgetrokken foyer met op de bovenverdieping een bar met moderne sfeerverlichting. De enorme glazen wand aan de achterkant biedt een magnifiek uitzicht over de stad. Een wand die tevens een kostbare akoestische scheidingswand tussen de Melkweg en het theater overbodig maakte. Er kan gelijktijdig in de Stadsschouwburg en in Rabozaal gespeeld worden. Een zaal met een vrij ondiepe tribune, die wel breed is, en in totaal 525 zitplaatsen heeft. De onderste drie rijen staan op liften en kunnen volledig verzonken worden. Deze liften kunnen ook nog gebruikt worden als werkliif naar de opslag onder de vloer. Daarnaast kunnen er nog 300 losse stoelen bijgezet worden waarmee het totaal aan zitplaatsen circa 750 bedraagt. Zonder tribunes, bijvoorbeeld tijdens een popconcert, kunnen er 1200 mensen in.

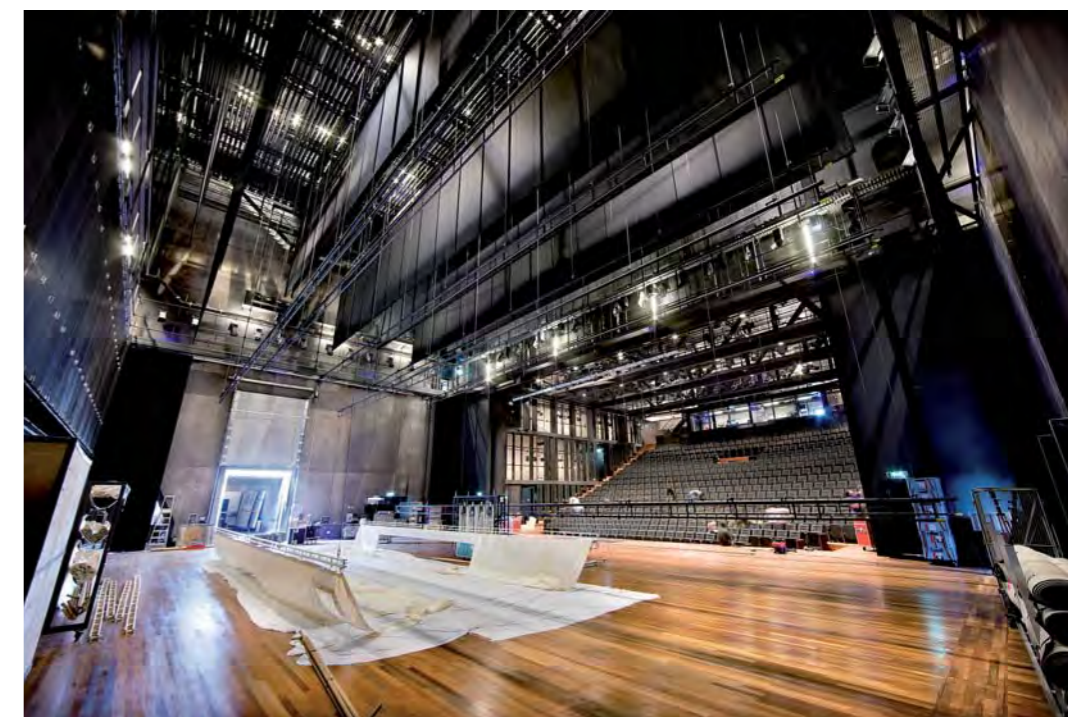
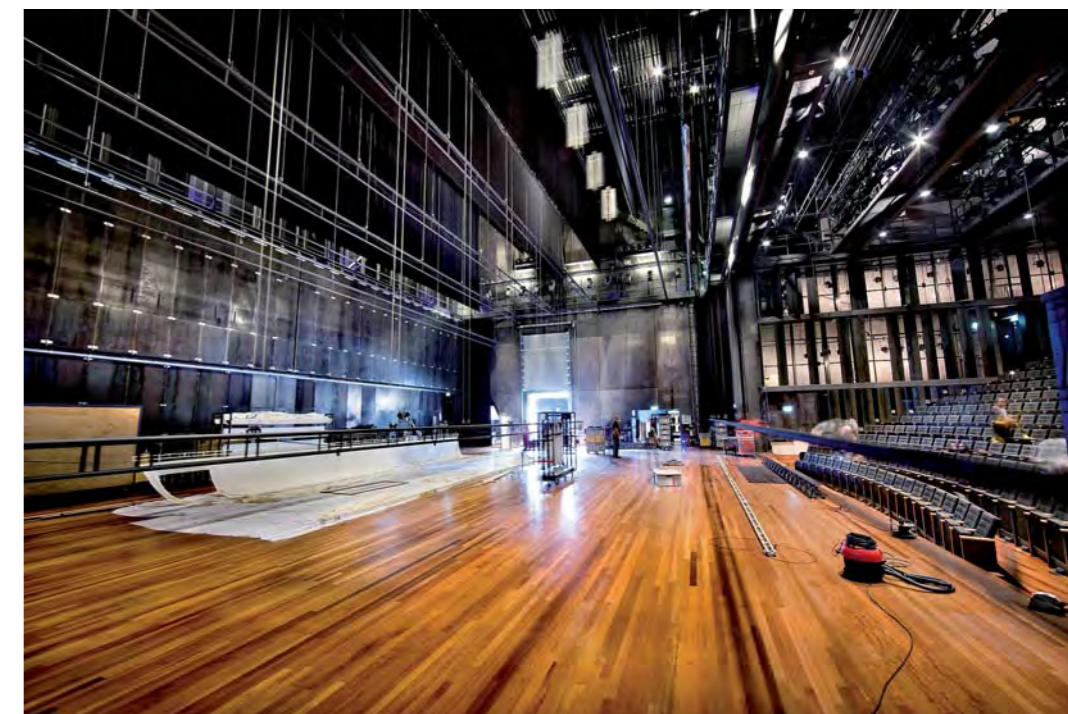
De vorm van de zaal is dan ook een bijzonderheid. De ontwerpers wilden dat het toneel kon worden gebruikt als zaal. Niet toneel-op-toneel, met portaalbrug en manteautorens in het zicht, maar echt een aparte zaal waaraan je eigenlijk niet kunt zien dat je op een toneel zit. Dat stelde bijzondere eisen aan de bouwkundige afwerking, maar zeker ook aan de toneeltechnische inrichting. De zaal heeft geen beweegbare portaalbrug en de manteaus zijn vakken waaraan geen schijnwerpers kunnen worden opgehangen. De vakken vormen een deel van de lijst, als de zaal wordt gebruikt als lijsttheater. Als het toneel als zaal wordt gebruikt, kunnen de vakken worden geparkeerd en vormen ze deel van de wand en zijn ze niet meer als manteau herkenbaar. Verder kunnen bij de vier zaalbruggen op de vier verdiepingen de zijwand luiken opengeklapt worden van waarachter je met licht of projecties het toneel kunt bereiken. Bijzonder mag zeker ook de achterwand van het toneel genoemd worden. Deze is helemaal van glas en biedt uitzicht op de achtergevel van de oude zaal. Als de verduistering (dit gebeurt door lamellen, isolettes genaamd in het dubbel glas) geopend is, geeft dat op het toneel volop daglicht. Op de rollenzolder kijk je over de oude zaal heen en is, is het uitzicht spectaculair. Wat ook nog bijzonder is dat de zaal geen brandscherm heeft, maar een vierde wand, die neergelaten de zaal afsluit van het toneel een soort afsluitbare zwarte doos creëert.

Techniek

Verantwoordelijk voor de techniek bij de Stadsschouwburg is Hugo van Hulst. Hij is 7 jaar geleden begonnen als toneelmeester en is nu hoofd theatertechniek. "De plannen voor de

nieuwe zaal dateren al van voor mijn tijd. Voor de Europese aanbesteding hebben we samen met de technische crew en de toekomstige gebruikers van de zaal onder leiding van het bedrijf Theateradvies een inventarisatie gemaakt van waar de zaal aan zou moeten voldoen wat betreft bespeeling en technische faciliteiten. Daar is toen een pakket van eisen uitgerold, waarop leveranciers zich konden inschrijven. In de tussentijd zijn er nog wat zaken veranderd, want de theatertechniek zit meestal aan het einde van de rit. Echt belangrijke zaken

hebben we niet hoeven schrappen. Het was meer een kwestie van keuzes maken. Wat betreft techniek hebben we weinig concessies hoeven doen. Voor de technici van zowel de Stadsschouwburg, Melkweg en Toneelgroep Amsterdam is de zaal dan ook een feest om in te werken. Ieder beschikt over een eigen technische dienst. Maar dat neemt niet weg dat wij van elkaars diensten gebruik maken. Dat kan een technicus zijn voor alleen de bediening van de trekkenwand en op verzoek soms licht- of geluidstechnici." Om het overzicht-

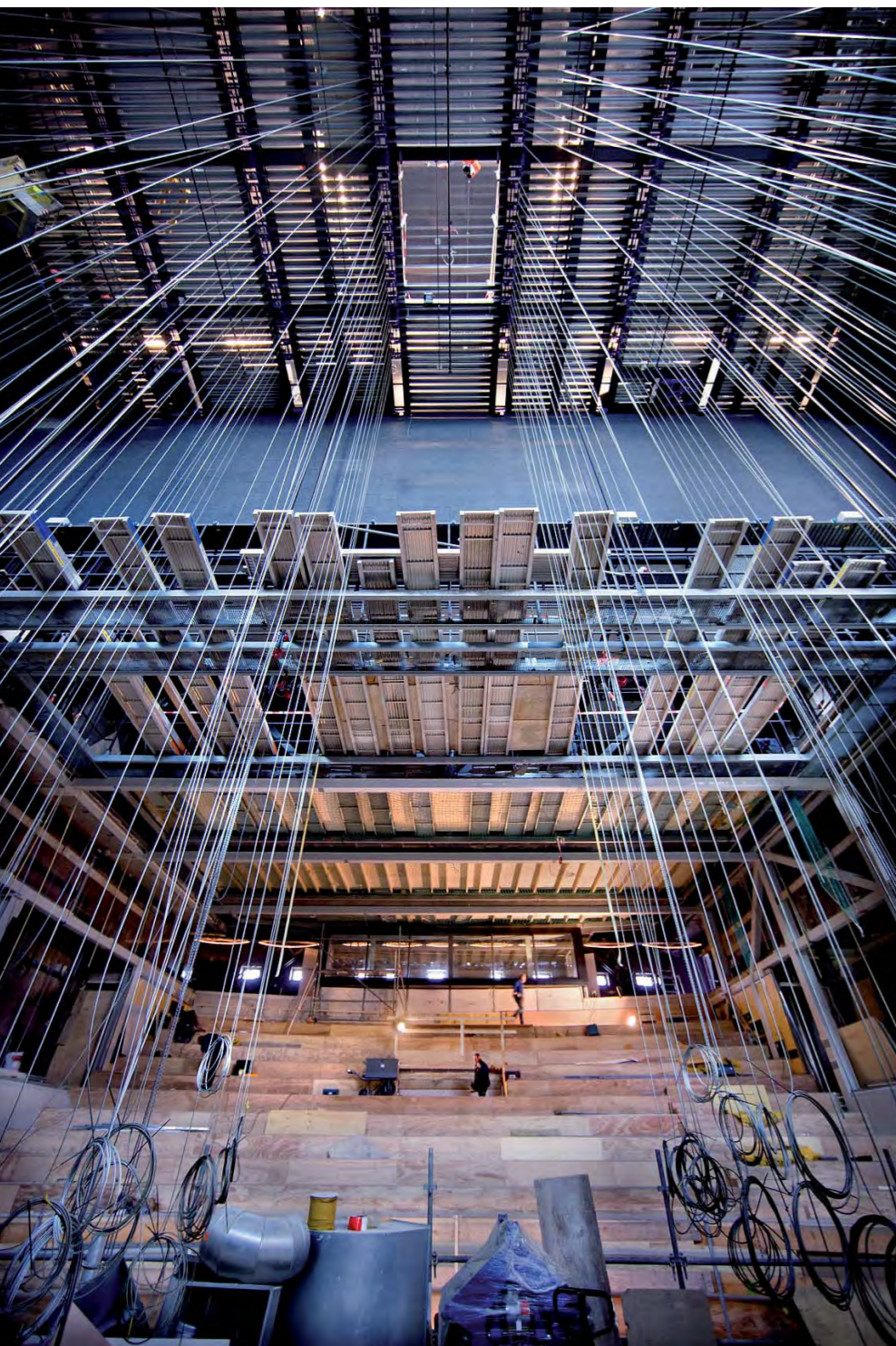
telijk te houden voor zowel de technici van de Stadsschouwburg als de gebruikers, is de techniek verdeeld in vier vakgroepen: licht, geluid, toneel en hijsen. Vakgroepen die geleid worden door de toneelmeeester. Met in totaal 24 mensen verzorgt deze afdeling de techniek van de grote zaal van de Stadsschouwburg en de Rabozaal. Daarbij zijn twee mensen verantwoordelijk voor de planning en de inroostering en ook ondersteunend naar de gezelschappen toe betreffende de technische informa-

tie. Hugo: "Zeker nu met twee zalen is het soms lastig mensen in te plannen als er twee voorstellingen tegelijkertijd zijn. Dat moet de praktijk nog verder uitwijzen. We hebben ook nog een pool met oproepkrachten, die vertrouwd zijn met de techniek in de Stadsschouwburg. Zo kunnen we tijdens piekmomenten het technische plaatje rondbreien. Overigens worden al onze technici naast hun theatertechnische opleiding opgeleid voor de cursus VBT-A (BMT-A) en/of VBT-B (BMT-B), die door het

kenniscentrum GOC wordt gelegitimeerd in opdracht van de OSAT. Dit betekent dat de opleiding van het IAB voldoet aan het eindtermendocument BMT en dat de cursus officieel is gecertificeerd."

Decor

Een andere uitdaging waarvoor men kwam te staan, was de laad- en losruimte op de Marnixstraat. Om toch decorwagens op niveau te kunnen laten laden en lossen was een vrachtwagenlift nodig, maar ook daar

Lichtapparatuur

- Vector Orange Compulite
- 271 dimmers ETC
- 21 mobiel dimmers ETC
- 16 SmartModule dimmers
voor de mobiele horizon ETC
- 192 Profiel spots Barndoor / Altmann
- 66 PC spots Barndoor / ALP
- 56 Fresnel spots Barndoor / ALP
- 144 PAR lampen op Sixbar Barndoor / TBS -DTS
- 1 volgspot Barndoor / Robert Juliat
- 16 horizon lampen Barndoor / Strand-QuartzColor

Geluidsapparatuur

- Luidsprekermanagement systeem
- 1 BSS BLU800 Digital Mixing Engine
- 2 BSS BLU120 AES/EBU

Zaalluidsprekers

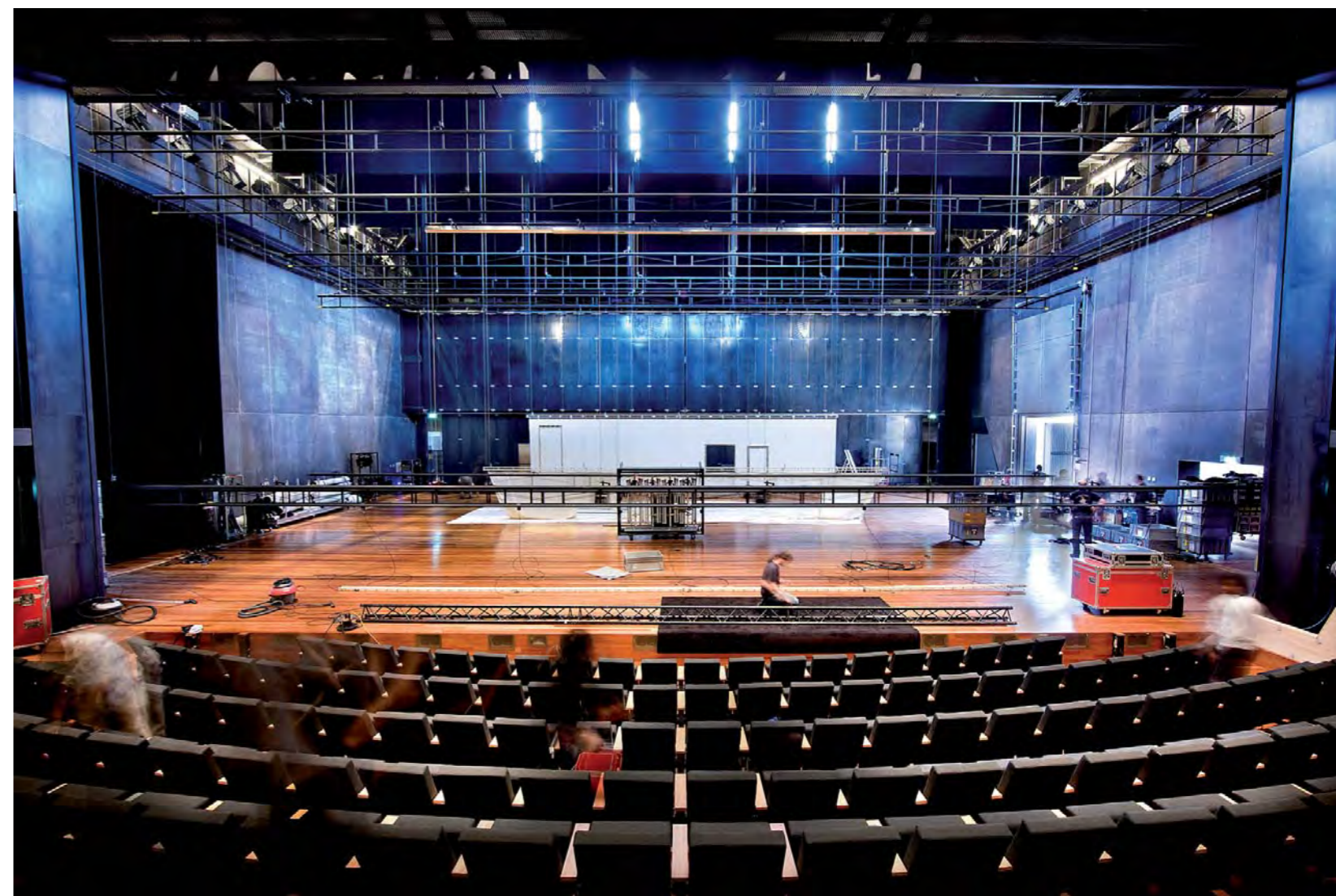
- 65 speakers L/R, center cluster, invul-luidsprekers en surround systeem zaal van d&b Audiotechniek
- 16 monitors van d&b Audiotechniek
- 1 Yamaha PMSD Digital Live Console
- 1 Midas – Verona 240 TP 24 kanaals live mengtafel

Popmuziekstelsel

- 15 speakers voor het hoofdsysteem en drum & side-fill van d&b Audiotechniek
- 6 Floormonitors van d&b Audiotechniek
- 1 Yamaha – PMSD Digitale Mengtafel

Video installatie

- 3 camera's toneelbeeld kleur, toneelbeeld infrarood en mobiel t.b.v. dirigent
- 3 monitoren: 2 op toneel en 1 in regi cabine
- beamer 6000 ansilumen
- projectiescherm 4 x 6 meter

voor was de ruimte uiterst beperkt. De enige plek die in aanmerking kwam was de steeg waar vroeger werd gelost voor de oude zaal van de schouwburg, maar de bevoorrading van die zaal kon natuurlijk niet worden geblokkeerd. Vandaar dat is besloten om de oude zaal te voorzien van liefst twee liften. Om te beginnen is naast de steeg een nieuwe inpandige lift aangebracht voor de oude zaal. Van buitenaf is de lift niet te zien, tenzij de laaddeur toevallig geopend is. Toen deze lift operationeel was, kon voor de nieuwe zaal een lift gebouwd worden in de steeg. Op deze plek moest een tweede lift komen voor de bestaande zaal en een voor de Rabozaal. Louis Janssen van Theateradvies stelde toen een dubbele lift voor, die als volgt werkt: de oplegger voor de Rabozaal wordt naar een hoogte van 14 meter gebracht. Daar wordt het liftplateau aan de wand gekoppeld, zodat de lift weer naar beneden kan om een oplegger op te halen en naar het niveau van de oude zaal te brengen. Het vereist enige afstemming, maar aangezien in de nieuwe Rabozaal vooral series worden gespeeld en in de oude zaal vrijwel iedere dag een nieuwe activiteit is, werkt deze oplossing uitstekend.

Flexibiliteit

Kernwoord van de theatertechnische inrichting is flexibiliteit. "De bespeling van de zaal is dusdanig divers, dat de technische installatie zonder moeite op alle mogelijke plaatsen en manieren moet kunnen worden ingezet", legt Hugo uit. "De zaal is daarom voorzien van een zeer uitgebreide hijsinstallatie met maar liefst 80 decortrekken, 4 zijtrekken, 10 punttrekken en 11 kettingtakels. Wat betreft geluid is de zaalversterking niet alleen geschikt voor de soms zeer complexe voorstellingen van internationale groepen en Toneelgroep Amsterdam, maar is ook uitgebreid met een 'popoptie'. De Melkweg gebruikt de zaal 60 avonden per jaar. Wat betekende dat het aantal luidsprekers moest worden verdubbeld. En in de zaal is ook nog een ingenieuze liftinstallatie voor de geluidstafel gemaakt. Die hoeft dus niet meer de tribune opgetild te worden, maar komt van onderaf en kan zodanig verzonken worden dat zo min mogelijk toeschouwers er last van hebben. Achterin de zaal boven de tribune is verder nog vaste regie- en lichtcabine geplaatst. Wat betreft licht is de zaal

voorzien van een basisset licht. In de praktijk nemen de meeste gezelschappen hun eigen licht mee en ze combineren dit met wat in de zaal aanwezig is. De aansturing verloopt via Ethernet, terwijl in de grote zaal van de Stadsschouwburg met DMX gewerkt wordt. Dit vereist een andere manier van denken en betekent dat de technici zowel met Ethernet en DMX of gecombineerd moeten kunnen werken. De lichtinstallatie is ook heel stil. Dit door het gebruik van sinusdimmers. De dimmers zijn van zichzelf niet zo stil, omdat ze de nodige ventilatie vragen, maar de lampen maken geen enkel geluid als ze worden gedimd met een sinusdimmer." Al direct vanaf de opening wordt de zaal intensief gebruikt, zowel voor voorstellingen van Toneelgroep Amsterdam, Holland en nu Julidans als voor concerten van De Melkweg. De reacties zijn positief. Het publiek is enthousiast en de pers is lovend. "Ondanks de complexe voorstellingen en de korte voorbereidingstijd, zijn de eerste voorstellingen zonder noemenswaardige problemen gebouwd en gespeeld. Daarmee is de zaal ook voor de technici een succes", aldus Hugo.